

ראש השנה לאילן

"ארבעה ראשי שנים הם... באחד בשבט
ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי, בית
הלל אומרים בחמשה עשר בו".

(משנה ראש השנה א,א)

כל אילנות העולם - ראש השנה שלהם
הוא ט"ו בשבט, שהכול הולך לפי טבעה
של ארץ ישראל, שהיא עיקר העולם.

ט"ו בשבט בהלכה

ערלה:

התורה אסרה עלינו לאכול פירות 'ערלה' - פירות של עץ שלא מלאו לו שלוש שנים לנטיעתו.

כשהעץ מגיע לשנה הרביעית, הוא נקרא 'נטע רבעי'.

פירות נטע רבעי מותרים באכילה לאחר חילולם.

קביעת השנה של הפירות (במניין שנות ערלה) היא ט"ו בשבט.

פירות שייחנטו מט"ו בשבט ואילך, לאחר שכבר עברו עליהם ארבע שנים מגטיעתם, יתחייבו בכל דיני תרומות ומעשרות.

תרומות ומעשרות:

ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות, לעניין תרומות ומעשרות (בכל שנה אנו מפרישים תרומה גדולה, מעשר ראשון ותרומת מעשר, מלבד זאת בשנים א,ב,ד,ה לשמיטה אנו מפרישים מעשר שני, ובשנים ג, ו לשמיטה - מעשר עני). כשמפרישים תרומות ומעשרות, אין לערב את הפירות שהתחילו לצמוח בשנה שעברה עם אלו שצמחו השנה. לכן יש לדעת מתי מתחילה השנה החדשה, כדי לעשר בנפרד את פרות כל שנה ושנה. התאריך הקובע מאיזו שנה הפרי, הוא ט"ו בשבט. פירות שחנטו (שהתחילו לצמוח) עד ט"ו בשבט, שייכים לשנת המעשר הקודמת. פירות שחנטו לאחר ט"ו בשבט, שייכים לשנת המעשר הבאה.

*את סדר הפרשת תרומות ומעשרות ודיניה, אפשר ללמוד בתקליטור
בהוצאת מכון התורה והארץ (טל 08-6847325)

תרומות ומעשרות

במכילתא דרשב"י (פרק טז) נאמר: "היה אדם יושב ושונה, ואינו יודע מאין יאכל וישתה ומאין ילבש ויתכסה. הא לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן, שנייה להן - לאוכלי תרומה".

את הקשר בין אוכלי המן לאוכלי תרומה מבאר האברבנאל ע"פ הפסוק (שמות טז, ד): "הֲנִי מְמַטֵּיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּלְקְטוּ דָּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסְנֶנּוּ הַיּוֹלֵךְ בְּתוֹרַתִי אִם לֹא". המן ירד מן השמים כדי שאוכליו יעסקו בתורה בלא דאגות, וכלשון האברבנאל: "לימד שהיה נותן להם את המן כדי שיהיו פנויים מבקשת מזונותיהם ויתעסקו בתורה שהיה עתיד לתת להם בסיני".

יסוד זה מוזכר גם בנוגע לאוכלי תרומה: חזקיהו המלך מזרז את העם יושבי ירושלים "לַתֵּת מְנַת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְמַעַן יִחְזְקוּ בְּתוֹרַת ה'" (דברי הימים ב, א, ד).

חזקיהו מלך יהודה מזרז את ישראל לתת מתנות כהונה, כדי שהכהנים והלוויים יהיו פנויים להתמסר לעבודת ה', כשם שירידת המן מן השמים נועדה לפרנס את ישראל, כדי שיהיו פנויים לעסוק בתורה.

פירות ארץ ישראל שהופרשו מהם תרומות ומעשרות דומים למן שירד מן השמים

ה"שפת אמת" (בשלח תרנ"ו) כותב שהמכילתא משווה בין אוכלי המן לאנשי ארץ ישראל, מכיוון שאנשי ארץ ישראל אוכלים פירות שהופרשו מהם תרומות ומעשרות ו"נשאר בהם רושם קדושה. ולכן אין תורה כתורת ארץ ישראל. לפי שהמאכל ומזון מתוקן במצוות התלויות בארץ...".

מנהגי היום

1. אין מתענים, אין נופלים אפיים ואין אומרים תחנון בט"ו בשבט. אם חל ט"ו בשבט בשבת, אין אומרים 'אב הרחמים' ו'צדקתך צדק'.
2. יש הנוהגים לאכול בט"ו בשבט משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל.
3. יש הנוהגים לאכול בט"ו בשבט אתרוג, ובמיוחד אתרוג מארבעת המינים, שברכו עליו בסוכות.
4. יש הנוהגים להתפלל בט"ו בשבט על אתרוג נאה לארבעת המינים בשנה הבאה. גם כשט"ו בשבט חל בשבת יכולים לבקש על כך בתפילת 'אלקי נצור', ואין בזה 'בקשת צרכים' בשבת.
5. יש הנוהגים לאכול מפירות ארץ ישראל, וללמוד בזמן האכילה את ההלכות השייכות למצוות התלויות בארץ; וכשאין בנמצא מפירות ארץ ישראל, נוהגים לאכול מפירות חוץ לארץ.
6. יש להקפיד כל השנה וקל וחומר בט"ו בשבט, שהפירות הנאכלים הם בלי חשש ערלה, מעושרים כדן, ואין בהם תולעים.

הגאון האדר"ת זצ"ל היה עוסק בט"ו בשבט בהלכות מעשרות

בספרו "נפש דוד" (אות טו) מתאר הגאון האדר"ת זצ"ל את סדר יומו בט"ו בשבט, ראש השנה לאילן:

"ביום חמשה עשר בשבט למדתי הלכות מעשר בספר הרמב"ם ובגמרא ראש השנה (יד ע"ב) והלאה, וחזרתי לחדש דבר מה כפי ערכי, ויהא חשוב כקיום המצווה במעשר אילן, והתפללתי לד' שיזכני באותה המצווה בפועל ממש מן התורה. ומאז נראה לי, שמה שהראשונים קבעו יום זה ליום טוב, שלא לומר בו תחנון, הוא להזכירנו מצות הפרשת מעשר אילנות, וכדברי חז"ל (ספרי דברים, אות מג) על הפסוק (ירמיהו לא, כ): "הֲצִיבִי לָךְ צִיָּנִים... שְׁתִּי לְבָבְךָ לְמִסְלָה דָרְךָ הַלְכָתָּ", וכפירוש רש"י על פסוק: "וְשִׁמְתָם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים" (דברים יא, יח), וכמו שכתבתי בחיבורי 'זכר למקדש' בס"ד".

זמן אכילת הפירות

כשט"ו בשבט חל בשבת, עדיף לאכול פירות ט"ו בשבט בתוך הסעודה (לאחר הקידוש וברכת אחרונה), ולא בין הקידוש לסעודה, כדי שלא לבוא לידי ספק בברכה אחרונה. כמו כן אפשר לעשות סעודת פירות לאחר ברכת המזון, אולם יש להשתדל לשהות זמן מה אחר הסעודה, שלא תהא זו אכילה גסה, ושלא לברך ברכה שאינה צריכה. בדיעבד, מי שצריך לאכול פירות ט"ו בשבט אחר הקידוש וקודם הסעודה, ינהג כדלהלן:

- א. אם אכל פירות שצריך לברך עליהם בתוך הסעודה (כגון: תמרים, תאנים), וידוע לו שלא יאכל פירות אלו בסעודה - לפי פוסקי אשכנז וחלק מן הפוסקים הספרדים חייב לברך ברכה אחרונה קודם נטילת ידיים; ויש מחכמי ספרד שפוטרים מברכה אחרונה, אולם אם הוא מתכוון לאכול מפירות אלו גם בתוך הסעודה, אינו צריך לברך ברכה אחרונה קודם נטילת ידיים.
- ב. על יין או על פירות המעוררים את התיאבון (חמוצים, זיתים), אין מברכים ברכה אחרונה קודם הסעודה.
- ג. אם אכלו ירקות שאין מברכים עליהם במהלך הסעודה (כגון: תפוחי אדמה, גזר), יש לברך עליהם ברכה אחרונה קודם הסעודה.

סדר ט"ו בשבט

מניחים על שולחן הסדר פירות משבעת המינים, פירות העונה ומיני מזונות. יש שנוהגים להניח גם פרי חדש ולברך עליו "שהחינו".

סדר אכילת הפירות

1. מקדימים לאכול כל דבר שברכתו 'המוציא'; לאחר מכן אוכלים דבר שברכתו 'מזונות', ולאחר מכן מברכים על היין.
2. נוהגים ששבעת המינים קודמים לכל פירות העץ האחרים, מלבד הנוהגים כדעת הרמב"ם, שמקדימים את הפירות שחביבים עליו כעת.
3. כל הקודם בפסוק "ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש (תמרים)" קודם לברכה, אך כל הקרוב למילה "ארץ" בפסוק - חשיבותו גדולה יותר. על כן הזית והתמר קודמים לגפן לתאנה ולרימון, מכיוון שהזית והתמר נכתבו מיד לאחר המילה "ארץ" השנייה, ואילו הגפן, התאנה והרימון נכתבו בריחוק שתי מילים מהמילה "ארץ" הראשונה. והגפן קודמת לתאנה, התאנה לרימון והזית לתמר.
4. חיטה ושעורה העשויים לתבשיל או לפת קודמים לזית ולתמר, אבל חיטה או שעורה יבשים או שנעשה מהם משקה (שברכתם 'אדמה' או 'שהכל') - פירות המינים האחרים קודמים להם.
5. פירות העץ קודמים לפירות האדמה, ויש אומרים שאם פרי האדמה חביב עליו מאוד, יש לברך עליו קודם לפרי העץ.

"אַרְץ חִטָּה וּשְׁעוֹרָה וְגַפֵּן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן,
אַרְץ זֵית שֶׁמֶן וּדְבַשׁ" (דברים ח, ח)

חִטָּה

נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְחִטָּה
"בְּטַגְךָ עֲרַמַת חֲטִים". הַסְּבִירו חֲזִ"ל:
"וְהֵלֵא עֲרַמוֹת שֶׁל אֲצִטְרִבְלִין
וְשֶׁל פִּלְפְּלִין יָפוֹת מִהֶן,
וְלָמָּה נִמְשְׁלוּ לְחֲטִין. אֶלֶּא יָכוֹל אָדָם לְחִיוֹת
בְּלֹא פִלְפְּלִין וּבְלֹא אֲצִטְרִבְלִין,
וְאֵי אֶפְשֶׁר לְעוֹלָם לְחִיוֹת בְּלֹא חֲטִים.
וְכִשֶׁם שֶׁאֵי אֶפְשֶׁר לְעוֹלָם בְּלֹא חֲטִין,
כֵּן אֵי אֶפְשֶׁר לְעוֹלָם בְּלֹא יִשְׂרָאֵל"
(מדרש תהילים ב')

לוקחים עוגה או עוגייה שעשויה מקמח חיטה ומברכים לפני האכילה:

**"בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בוֹרֵא מִיַּי מְזוֹנוֹת"**

מטע הארץ תחילה

בחגיגת מטעים בהודו השָׁרוֹן, נתכבד הרב קוק בנטיעה הראשונה. כְּשֶׁקָם וְהָלַךְ לְנִטֵעַ הַתְּרַגֵּשׁ מְאֹד, עִינָיו זָלְגוּ דְמָעוֹת, וּפְנָיו הָיוּ כְּלִפְיֵד-אֵשׁ. כְּשֶׁהִגִּישׁוּ לוֹ אֶת הַמַּעְדָּה, סָרַב לְקַחְתּוֹ, הַתְּכוּפֵף וְטַפֵּל בְּרַגְבֵי-הָאֲדָמָה בִּידָיו, כְּשֶׁכֵּלּוּ נִתּוֹן בְּרַעְדַת-קֹדֶשׁ. אַחַד הַמְּקַרְבִּים הַרְשָׁה לְעַצְמוֹ לְשַׁאֵל אֶת הָרַב מְדוּעַ הוּא מְתַרְגֵּשׁ כָּל-כָּהֵן, וְהָרַב הִשִּׁיב וְאָמַר: "נְטִיעַת פְּרֵי בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, אֵין זֶה סֵתֵם פְּעֻלָּה חֻקְלָאִית רְגִילָה, זוֹהִי הַתְּדַבְּקוֹת בְּמִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּב"ה, שְׂאֵף הוּא הַתְּעַסֵּק בְּמִטַּע הָאֶרֶץ תְּחִלָּה".

(מועדי הראי"ה)

שְׁעוֹרָה

הַרְוֹאָה שְׁעוֹרִים בְּחֵלוֹם

סָרוּ עֲוֹנוֹתָיו. שְׁנֹאֲמַר:

"וְסָר עֲוֹנִי וְחַטָּאתִי תִכַּפֶּר"

אָמַר רַבִּי זִירָא:

לֹא עָלִיתִי מִכָּבֶּל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

עַד שְׁרָאִיתִי שְׁעוֹרִים בְּחֵלוֹם"

(ברכות נז, ע"א)

אוכלים מאפה שנאפה מקמח שעורה. יש שנוהגים
לשתות בירה שעשויה משעורה. ברכתה של הבירה:

"שהכל נהיה בדברו"

ולכן יש לברך עליה לאחר אכילת הפירות.

זית

למה נמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לַזֵּית?
מה זית אין עליו נושָׁרִים,
לא בימות החמה ולא בימות הגשמים -
אף יִשְׂרָאֵל,
אין להם בטלה עולמית,
לא בעולם הזה ולא בעולם הבא.
(ילקוט שמעוני ירמיהו רמז רפט).

לוקחים זית, שנשתבחה בו ארץ ישראל, ומברכים לפני אכילתו
(יש לכוון בברכה גם על שאר פירות העץ):

**"בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בוֹרֵא פְרֵי הָעֵץ".**

מפרי הארץ

פעם יצא הרב מרדכי אליהו זצ"ל לסיור בחו"ל, ודבר על חשיבותה של ארץ-ישראל. במהלך הסעדה הביאו לרב זיתים יפים וגדולים. אמר אחד האנשים לרב: "כבודו יטעם את הזיתים הללו, הם גדלים כאן. גם כאן יש פרות טובים, לא רק בארץ-ישראל". הזיתים נראו יפים במיוחד. אבל הרב לא טעם מהם, והסביר: אם משתמשים בזיתים הללו כדי להמעיט בכבודה של ארץ-ישראל, לא אכל מהם.

כשראה הרב שכלם טעמו מהזיתים ושבו את טעמם, לקח את הקופסה וראה שכתוב עליה "מיצר בקבוץ יבנה". הבין הרב שאיש מלבדו לא שם לב שהזיתים הללו מיצרים בארץ-ישראל. אמר להם: "אם הזיתים הללו כל כך טעימים, גם אני אטעם מהם". האיש שדבר בשבח הזיתים נראה כמנצח. הנה, גם הרב אוכל מהזיתים של חו"ל...

טעם הרב מן הזיתים ואמר: "באמת הם משבחים מאד. לא יכול להיות שזיתים כאלה גדלים בחו"ל. בטוח שהם מארץ-ישראל". אמר לו האיש: "כבוד הרב, גם בחו"ל גדלים דברים טעימים". וכל הצבור הקטיב לשיחה.

בקש הרב ממנו שישתכל על הקופסה ויגיד לו היכן מיצרים הזיתים הללו. האיש הסתכל ואמר: "קבוץ יבנה, ארץ-ישראל". אמר לו הרב: "אם אתה כל כך אוהב זיתים טעימים, בוא לארץ-ישראל. היא מגדלת בשבילך את כל הפרות הטעימים. ממש בשבילך ולמענה. בוא, הארץ מחכה לך!"

תמר

לָמָּה נִמְשָׁלוּ יִשְׂרָאֵל לַתְּמָרָה?
מֵה תְּמָרָה זֹאת אֵין בָּהּ פְּסֻלַת, אֶלֶּא:
תְּמָרִים לֹאכִילָה, לוֹלְבִים לְהֵלֵל,
חֲרִיזוֹת לְסִיכּוּךְ... כִּךְ הֵם יִשְׂרָאֵל -
אֵין בָּהֶם פְּסֻלַת, אֶלֶּא:
מֵהֶם בְּעֵלֵי מִקְרָא, מֵהֶם בְּעֵלֵי מִשְׁנָה,
מֵהֶם בְּעֵלֵי אֲגָדָה, מֵהֶם בְּעֵלֵי מִצּוֹת,
מֵהֶם בְּעֵלֵי צְדָקוֹת.

(מדרש רבה בראשית מ"א)

מדרש

אמר להם הקדוש-ברוך הוא לישראל: אף על פי שתמצאו אותה קלָאָה כָּל טוֹב, לא תאמרו נִשְׁב וְלֹא נִטַע, אֶלֶּא הוּו זְהִירִין בְּנִטְיֵעוֹת, שְׁנֵאָמַר "וְנִטְעַתֶּם כָּל עֵץ מֵאֲכָל". כִּשֶׁם שְׁנִכְנִסְתֶּם וּמְצַאתֶם נִטְיֵעוֹת שְׁנִטְעוּ אַחֲרֵיכֶם, אֶף אַתֶּם הֵיוּ נוֹטְעִים לְבָנִיכֶם.
(מדרש תנחומא, קדושים סי' ח).

אוכלים תמר לח או יבש.

גפן

"אמר ר' שמעון בן לקיש,
אמה זו כגפן נמשלה. כיצד?
זמורות שבה (שיש עליהם פרות מעטים)
אלו בעלי בתים (אנשים שיש בהם מצוות).
אשכולות שבה (שיש בהם פרות רבים)
אלו תלמידי חכמים (שיש בהם תורה).
עלים שבה אלו עמי הארץ (אנשים פשוטים
ותמימים).

קנוקנות שבה אלו ריקנים שבשירא
(אנשים שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים)
וכלם כגפן אחת. מה הטעם?
'בקשו האשכולות (תלמידי החכמים)
רחמים על העלים (עמי הארץ).
שאלמלא העלים אין האשכולות מתקיימים."
(חולין צ"ב, ע"ב)

אוכלים ענבים או צימוקים.

תאנה

**"מִפְנֵי מָה נִמְשְׁלָה תוֹרָה לְתֵאנָה?
שָׂרֵב הָאֵילָנוֹת, הַיָּזִית וְהַגֶּפֶן וְהַתְּמָרָה נִלְקָטִין כְּאַחַד,
וְהַתְּאֵנָה נִלְקָטָה מֵעֵט מֵעֵט.
כִּךָ הַתּוֹרָה, הַיּוֹם לוֹמֵד מֵעֵט וּלְמַחֵר הַרְבֵּה,
לְפִי שְׂאִינָה מִתְלַמְּדָת
לֹא בְשֵׁנָה וְלֹא בְשִׁתִּים."**

(כמדבר רבה יב)

מדרש

מעשה ברבי יונתן בן אלעזר שהיה יושב תחת תאנה אחת, והיתה התאנה מלאה תאנים יפות. ירד טל והיו התאנים שואבות [שופעות] דבש, והיה הרוח מנבלו [לש ומערבבו] בעפר. באה עז אחת והיתה מנספת חלב בדבש, וקרא לתלמידים ואמר להם: בואו וראו דגמא מעין העולם הבא, שגאמר (יואל, ד): "והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלב" (תנחומא קדום, תצוה ס"ו).

אוכלים תאנים טריות או יבשות.

דימון

"הַנִּצּוֹ הַרְמוֹנִים"
אלו התינוקות שיושבים
ועוסקים בתורה
ויושבים שורות שורות
כְּגֵרְעֵנֵי רְמוֹנִים.
(שיר השירים רבא ו' יז')

"כִּפְלַח הַרְמוֹן וְרַקְתָּךְ" (שיר השירים ד' ג') - אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, אֵין אור שֶׁל גִּיהֶנֶם שׁוֹלֵט בְּהוֹ ק"ו (קל וְחֹמֶר) מִמְּצַבַּח הַזֶּהָב. מֵה מְצַבַּח הַזֶּהָב שְׁאֵין עָלָיו אֶלָּא כְּעֵבֵי דִינֵי הַזֶּהָב, עֹמֵד כְּמֵה שְׁנַיִם וְלֹא שְׁלֹטָה בּוֹ אור, פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁמַלְאֵין מְצוּוֹת כְּרַמּוֹן, עַל אַחַת כְּמֵה וְכַמְּה, שְׁנַאֲמַר "כִּפְלַח הַרְמוֹן וְרַקְתָּךְ". אֶפְלוּ רַקְנֵין שְׁבֵי־יִשְׂרָאֵל מְלֹאֵין מְצוּוֹת כְּרַמּוֹן (עירובין יט).

אוכלים דימון.

חֹזְנֵי הַמַּעֲגֵל וְעֵץ הַחֲרוֹב

פַּעַם אַחַת הָיָה מְהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ, רָאָה אָדָם אֶחָד שֶׁהוּא נוֹטֵעַ חֲרוֹב.
 אָמַר לוֹ: זֶה לְכַמָּה שָׁנִים טוֹעֵן פְּרוֹת?
 אָמַר לוֹ: לְשִׁבְעִים שָׁנָה.
 אָמַר לוֹ: כְּלוּם כִּי לָךְ שְׂתַחֲיִה שְׁבַעִים שָׁנָה, וְתֹאכַל מִמֶּנּוּ?
 אָמַר לוֹ: אֲנִי מַצְאֵתִי אֶת הָעוֹלָם בְּחֲרוֹבִים; כִּשֵּׁם שֶׁנִּטְעוּ אֲבוֹתַי לִי
 כִּךָ אֶטֶע אֲנִי לְבָנִי.

אָמַר ר' אַבָּא:
 אִין לָךְ קִץ מְגֵלָה מְזָה, שְׁנֵאמַר (יחזקאל לו):
 "וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנַפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיְכֶם תִּשְׂאוּ
 לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לָבוֹא".
 כְּשִׁתְּתֵן אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל פְּרִיָּהּ בְּעֵין יָפָה אִזּוּ יִקְרַב הַקִּץ,
 וְאִין לָךְ קִץ מְגֵלָה יוֹתֵר מְזָה.
 [סנהדרין צח, א: רש"י שם]

דבריו של רבי אבא נפסקו להלכה בסדר הברכות בתפילת שמונה עשרה שקבעו אנשי כנסת הגדולה: על פי דבריו נקבעה ברכת "קיבוץ גלויות" לאחר "ברכת השנים". ומה ראו לומר קיבוץ גלויות לאחר ברכת השנים? דכתיב (יחזקאל לו, ח): "וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנַפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לָבוֹא". (מגילה יז ע"ב).
 חז"ל קבעו את ברכת "מקבץ נדחי עמו ישראל" לאחר ברכת "מברך השנים", משום שכאשר השנים מתברכות זהו סימן שהגיע זמן הגאולה. כפי הטעם שכתב המהרש"א (סנהדרין צח, ע"א): "שכל זמן שאין ישראל על אדמתם, אין הארץ נותנת פירותיה כדרכה, אבל כשתחזור ליתן פירותיה, זהו 'קץ מגולה' שקרוב לבוא זמן גאולה, שיחזרו ישראל על אדמתם."

אתרוג

מה היה אותו אילן שאכלו ממנו אדם וחוה? אמר ר' אבא: אתרוג היה, שנאמר: "ותרא האשה כי טוב העץ" (העץ עצמו ולא רק הפרי), צא וראה איזה אילן שעצו נאכל כפריו? אין אתה מוצא אלא אתרוג. (ב"ר ט"ו. ח.) כפי שנאמר: "פרי עץ הדור", מלמד שטעם עצו ופריו שוים. (סוכה ל"ה)

שקד

הנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים (במדבר י"ז, כ"ג)
ויגמל - מלשון "ויגמלו ישלם לו". למה שקדים ולא פרי אחר? אלא כשם ששקד ממהר להוציא פרות יותר משאר פרות, כך שקד אהרן להצלתם של ישראל.

תפוח

אמר רבי חמא בן רבי חנינא מאי דכתב (שיר השירים ב, ג): "תפוח בעצי היער" למה נמשלו ישראל לתפוח? לומר לה, מה תפוח זה פרו קודם לעליו, כך ישראל הקדימו געשה לנשמע. (שבת פ"ח, ב)

ירקות

לוקחים בוטנים או מיני ירקות ומברכים:

**"בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בוֹרֵא פְרֵי הָאָדָמָה"**

על פרי חדש מברכים:

**"בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַחֵינּוּ
וְקִימָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵהּ הַזֶּה"**

*לא ניתן לברך "שהחינו" על אתרוגים כיוון שכבר ברכו עליהם בסוכות.

סיפור

שירת העשבים

הצדיק רבי אריה ליון מספר: בשנת תרס"ה, זכיתי לעלות על אדמת הקדש ביפו, ופגשתי לראשונה את רבנו הגאון הרב אברהם יצחק קוק. הרב קבלני בסגר פנים יפות, ושוחחנו בדברי תורה. אחרי תפלת מנחה, יצא רבנו, כהרגלו, לטייל בשדה, ואני התלוויתי אחריו. בדרך קטפתי איזה עשב או פרח. הזדעזע רבנו ואמר לי בנחת כי הוא נזהר מאוד שלא לקטף בלי תועלת, עשב או פרח שיוכל לגדול או לצמוח, כי אין עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה האומר לו "גדל".

כל ציץ עשב אומר דבר, כל אבן לוחשת איזה סוד, כל הבריאה אומרת שירה...

(מתוך הספר "איש צדיק היה")

חתימת הברכה

1. כל האוכל פירות ארץ ישראל משבעת המינים, צריך להזכיר בברכה אחרונה שבחה של ארץ ישראל, וחותרם "על פירותיה" (זיתים, רימונים ותמרים, רובם מגידולי הארץ).
2. האוכל מפירות חו"ל, חותרם בברכה האחרונה "על הפירות". בכל מקרה שיש ספק אם הפירות מהארץ או מחו"ל, יחתום את הברכה "על הפירות" (צימוקים - חלקם מהארץ וחלקם מחו"ל).
3. אם אכל פירות שבעת המינים גם מהארץ וגם מחו"ל, יחתום "על הפירות".
4. ברכת "מעין שלוש" פוטרת גם את פירות העץ שאינם משבעת המינים.

ברכה מעין שלוש

לבני אשכנז (עפ"י נוסח ספרד)

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם,

על פירות משבעת המינים:

על היין:

על חמשת מיני דגן:

על העץ ועל

על הגפן ועל

על המחיה

פרי העץ:

פרי הגפן:

ועל הכלכלה

ועל תגובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית
והנחלת לאבותינו לאכל מפריה ולשבע מטובה. רחם (נא)
יי אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן
כבודך. ועל מזבחך. ועל היכלך. ובנה ירושלים עיר הקדש
במהרה בימינו. והעלנו לתוכה. ושמחנו בבנינה ונאכל
מפריה ונשבע מטובה ונברכה עליה בקדשה ובטהרה.

בשבת מוסיף: ורצה והחליצנו ביום השבת הזה;

בר"ח: וזכרנו לטובה ביום ראש חדש הזה;

בר"ה: וזכרנו לטובה ביום הזכרון הזה;

ביו"ט: ושמחנו ביום חג (פלוני) הזה.

כי אתה יי טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ

על פירות משבעת המינים:

על היין:

על חמשת מיני דגן:

ועל הפרות (בא"י פרותיה)

ועל פרי הגפן (בא"י גפנה)

ועל המחיה. ברוך אתה יי,

ברוך אתה יי, על הארץ

ברוך אתה יי, על הארץ

ועל המחיה ועל

ועל הפרות (בא"י פרותיה)

ועל פרי הגפן (בא"י גפנה)

הכלכלה.

ברכה מעין שלוש

עפ"י נוסח עדות המזרח

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם,

על חמשת מיני דגן: על היין: על פירות משבעת המינים:

על המציה	על הגפן ועל פרי הגפן:	על העץ ועל פרי העץ:
ועל הפלפלה		

ועל תגובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכל מפריה ולשבוע מטובה. רחם יי אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל הר ציון משכן כבודך. ועל מזבחך. ועל היכלך. ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו. והעלנו לתוכה. ושמחנו בבנינה ונברכך עליה בקדשה ובטהרה.

בשבת מוסיף: ורצה והקליצנו ביום השבת הזה;
בר"ח: וזכרנו לטובה ביום ראש חדש הזה;
בר"ה: וזכרנו לטובה ביום הזכרון הזה;
ביו"ט: ושמחנו ביום חג (פלוגי) הזה.

כי אתה טוב ומטיב לכל ונודה לך (יי אלהינו) על הארץ

על חמשת מיני דגן:	על היין:	על פירות משבעת המינים:
ועל המציה. ברוך אתה יי,	ועל פרי הגפן (בא"י גפנה)	ועל הפרות (בא"י פרותיה)
על הארץ ועל המציה ועל הפלפלה.	ברוך אתה יי, על הארץ	ברוך אתה יי, על הארץ
	ועל פרי הגפן (בא"י גפנה)	ועל הפרות (בא"י פרותיה)

על פירות האילן חוץ מז' מינים ופירות האדמה וירקות ועל כל המשקין ועל דבר שאין גידולו מן הארץ מברכין אחר אכילתו "בורא נפשות".

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי. ברוך חי העולמים:

נספח: בדיקת חרקים בשבעת המינים ובפירות יבשים

להלן נתוני נגיעות החרקים בשבעת המינים מבדיקות שנעשו במעבדת החרקים של מכון התורה והארץ בשנים האחרונות.

א. הנגיעות הגבוהה ביותר היא בתאנים: כ-25%; בכל שקית תמרים (250 גרם) נמצאו חרקים. בתמרים יבשים אחוז הנגיעות קרוב ל-10%. במשמש רמת הנגיעות כ-3%. בצימוקים התגלו השנה יותר חרקים לעומת שנים קודמות. נגיעות החרקים היא בעיקר בצימוקים השחורים, ואילו בצימוקים הבהירים נמצאה כמות קטנה יותר של חרקים.

ב. מניתוח הנתונים עולה שהחרקים מתרבים במקומות שהאחסון בהם איננו בתנאים טובים או שהמוצר נמצא זמן רב על המדף (באחת מחברות השיווק נמצאו משמשים שנגועים באלפי אקריות שקופות). לכן, יש להשתדל לקנות מוצרים איכותיים שאוחסנו במקומות בעלי תחלופת פירות גבוהה.

ג. מבדיקת מקום הימצאות החרקים בפירות עולה שיש חרקים שנמצאים על השכבה החיצונית של הפרי ואפשר להסיר אותם בשיטה. לכן, מומלץ מאוד לשטוף את הפירות במים חמים לפני הגשתם, כדי להקטין את נגיעות החרקים בהם.

ד. דרכי בדיקת חרקים בשבעת המינים:

- 1. זית** - אם יש כתמים חומים או שחורים שלא נוצרו מלחץ, או נקב קטן, יש לחתוך את הזית ולוודא שאין בו נגיעות.
- 2. תמר** - אם התמר לח, יש לבדוק שהוא שלם, ואין צורך לבדוק בדיקה נוספת. אם התמר יבש, יש לחתוך אותו לאורכו, להוציא את הגרעין ולבדוק את שני צדדיו. אם נמצאו פירורים קטנים או חורים, יש לחתוך את האזור הנגוע או להשליך את כל התמר. עם זאת יש לדעת שבתמר יש לעתים סוכרים שנראים כמו גבישים לבנים, אך הם אינם חרקים.
- 3. צימוקים** - יש להשרותם במים חמים, ולאחר שהצימוק מתרחב יש לבחוש את המים ולבחון אם יש חרקים שצפים בהם.

4. **תאנה** - בתאנה יבשה מצויים חרקים, ומכיוון שבדיקתה קשה מאוד עדיף להימנע מאכילתה. אם בכל זאת רוצים לאכול תאנה, יש לשטוף אותה, לשפשף אותה היטב בכל קפליה החיצוניים, ולאחר מכן לחתוך את התאנה, להסיר את מקום החתך, ולבדוק את מרקמה. אם יש חלק בתאנה כהה או שחור מן הרגיל, יש לחתוך אותו ולהסירו.
5. **רימון** - אם יש בקליפתו נקבים או שיש לה גוון כהה, יש לפותחו ולבודקו היטב. אם נמצאו חלקים שיש חשש נגיעות בנוגע אליהם, יש להסיר אותם. בבדיקת הרימון יש לשים לב שלא יידבקו כנימות שדבוקות לקליפת הפרי על הידיים.
6. יש להסיר כנימות ולשפשף פירות ממזיקים בערב שבת, כדי לא לעבור על איסור בורר. מותר לשטוף את הפירות מריסוסים ומאבק בשבת, אם השטיפה סמוכה לאכילה.
7. אם נמצא חרק בפרי בשבת, יש לחתוך את המקום שהחרק היה בו עם חלק שראוי לאכילה, כדי לא לעבור על איסור בורר. "יאכלו עֲנָוִים וְיִשְׁבְּעוּ" (תהלים כב, כז)

האם אתם בטוחים שהפירות והירקות שאתם קונים מעושרים תמיד?
האם אתם מגדלים בגינה ירקות או צמחי תבלין החייבים במעשרות?
האם אתם יודעים להפריש תרומות ומעשרות כראוי?

הצעד הראשון למזון כשר: מעשר!

על פי ההלכה, אם לא הופרטו תרומות ומעשרות כדן, המזון אסור באכילה!

רבני בית האוצר שעל יד מכון התורה והארץ, מטפלים מדי יום בפדיון קדושת המעשר שני, ובנתינת המעשר הראשון ומעשר העני שלכם, במנומחיות ובהידור.

כל שעליכם לעשות הוא להפריש אחוז אחד (1/100) מהפירות ומהירקות, לומר עליו את הנוסח הנשלח למנויים, ולהניח אותו בשקית בפה - והמזון שלכם מעושר. **בלי ספקות, בלי חששות.**

הצטרפו לבית האוצר - ומעכשיו הכול מעושר.

לפרטים ולרכישת מנוי: 08-6847325

talyah@toraland.org.il | www.toraland.org.il